

Accepteer de spanning tussen kunst en politiek

Ad 's-Gravesande

De roep om meer politieke invloed op het cultuurbeleid door de Amsterdamse wethouder Carolien Gehrels kreeg een warm onthaal tijdens het Paradisodebat van 2009. In de periode daarvoor zaaide haar pleidooi voor 'culturalisering van de politiek' nog behoorlijk wat verwarring en twijfel, zowel bij de politiek als in de kunstwereld, ondanks een verrassend groot aantal steunbetuigende reacties. Tegelijkertijd overheerste in die periode een gevoel van tevredenheid over het nieuwe subsidiestelsel, met name bij de Haagse politici. Zij worden immers niet langer geacht zich met individuele subsidiebesluiten bezig te houden, van hen wordt nog uitsluitend gevraagd zich uit te spreken over de hoofdlijnen van het beleid.

Daarin schuilt een merkwaardige paradox. De Tweede Kamer heeft zich welbewust naar de zijlijn laten manoeuvreren door bevoegdheden in te leveren. Sindsdien klinkt de roep om meer inhoudelijke betrokkenheid luider. De directeur-bestuurder van het Nederlands Fonds voor de Podiumkunsten, George Lawson, illustreerde dat in Paradiso wellicht het best door enerzijds Duitsland als voorbeeld te stellen, waar lokale politici grote inhoudelijke invloed hebben, omdat ze nagenoeg overal over gaan, inclusief aanstelling (en ontslag) van hele gezelschappen, en anderzijds de grotere afstand van de politiek tot de besluitvorming (waar zijn fonds het resultaat van is) een grote verbetering te noemen. Juist op de hermetisch gesloten manier van beoordelen van het fonds was nogal wat kritiek. De mogelijkheden om een inhoudelijk, laat staan publiek debat te voeren, zijn ingeperkt: besluiten die door dit fonds zijn genomen, blijken in de praktijk onomkeerbaar. Debat over de effecten daarvan op het culturele landschap klinkt nog nauwelijks door.

De Tweede Kamer kan in navolging van minister Plasterk zeggen: wij gaan er niet meer over, bij ons moet je dus niet zijn. Daarmee is de kunst zelf ver weg van de politiek geplaatst: instellingenbeleid is stelselbeleid geworden. De discussie gaat over de hoofdlijnen, die merendeels bepaald worden door politieke prioriteiten zoals participatie, cultureel ondernemerschap en cultuurprofiel. Het zijn bestuurlijke debatten waarin het woord kunst nog nauwelijks valt. Zo houden de politiek en de kunstensector elkaar in een dodelijke omklemming gevangen en wordt Thorbecke voortdurend als schuldige aangewezen of als redder omarmd.

Bestuurlijke houdgreep

Hoe verlossen we onszelf uit dit dilemma? Het antwoord is voor de hand liggend: ontdoe zowel de politiek als de kunsten van die bestuurlijke houdgreep. Laat het debat over de intrinsieke waarde

Ad 's-Gravesande

is voorzitter van de Vereniging
voor kunst, cultuur en erfgoed /
Kunsten '92

en het politiek-maatschappelijke nut van kunst gaan. Accepteer daarbij de eeuwigdurende spanning tussen kunst en politiek (tussen de armlastige kunstenaar en de mecenas). Wees niet bang voor die confrontatie, het levert meer op dan u denkt. Publiek debat leidt doorgaans tot verhoging van budgetten (zoals ook bleek uit recent onderzoek van Bureau Berenschot (Vinkenburg 2009). Beperk het gesprek met de politiek niet langer tot een bestuurlijk/instrumenteel verhaal, maar voer het over de belangrijke onderwerpen die ons allen in de samenleving aangaan. Of zoals de Vlaamse oud-minister van cultuur Bert Anciaux het onlangs omschreef: 'Het vormgeven van een gemeenschap is een bouwwerk, oneindig, zoals de Sagrada Familia, of voor de kenners van Vlaanderen de basiliek van Koekelberg. Politici, maar ook geëngageerde burgers staan op de steigers en werken, zwoegen, sleuren, maar vinden er ook hun plezier en voldoening. En fluiten er naar mooie mensen die voorbijkomen... In deze benadering bemoeit de politiek zich met alles wat de gemeenschap aanbelangt, maar doet dit steeds in dialoog, vernetwerkt, open en geduldig. Als bevers.' (Anciaux 2009)

En daarnaast: herstel het primaat van de artistieke praktijken. Laat de kunst zelf spreken. De legitimatie van de kunst is voor alles gelegen in de zeggingskracht van die kunst. Dat is wat blijft, soms ook na eeuwen. Uiteindelijk gaat het erom dat kunstenaars kunnen maken wat ze moeten maken. Het *peer review*-systeem, waarbij deskundigen die geen direct belang hebben uit de eigen sector beoordelen of een gezelschap of kunstenaar subsidie behoort te krijgen, is in het nieuwe systeem wel in stand gebleven, maar het is de vraag of het in de nieuwe structuur voldoende gewicht krijgt. Vaak hoor je dat de commissies niet zwaar genoeg worden bemand. En functionele criteria spelen een grotere rol, niet alleen bij de beoordeling van individuele instellingen, maar ook bij de samenstelling van

de hele infrastructuur. Negen jaar geleden werd nog via een motie (Dittrich, D66) afgedwongen dat kwaliteit bij de beoordeling het hoofdcriterium moest zijn en andere criteria bij de beoordeling mochten worden meegewogen. Nu is kwaliteit 'instapcriterium'. Wat mag je dan nog van het inhoudelijke debat verwachten?

De legitimering van het kunst- en cultuurbeleid is voor politici en de kunst- en cultuursector wel degelijk een gedeeld probleem. Het antwoord daarop moet van twee kanten komen. Het is aan de kunstenaars en (artistieke) leiding van instellingen om politici te overtuigen van de noodzaak van hun werkzame bestaan en van hun belang een gedeeld belang te maken. Dat gesprek moet permanent gevoerd worden. Van politici mogen we hopen dat ze het belang van kunst en cultuur voor de samenleving durven verdedigen, ook in moeilijker tijden. Er zijn argumenten genoeg. Kunst en politiek zijn niet geschikt voor bange mensen. Tegen de stroom oproeien kan heel bevredigend zijn.

Literatuur

- Anciaux, B. (2009) *Duet of duel? Over kunst en politiek*. Lezing gehouden tijdens What's art got to do with it. Conferentie over Laaglandse podiumkunsten in een veranderde wereld, 3 september, Amsterdam.
- Vinkenburg, B. (2009) *De kloof tussen cultuur en politiek: een vergelijking van gemeentelijke modellen voor de verdeling van cultuursubsidies*. Amsterdam: Berenschot.